

ВІДГУК

офіційного опонента – доктора юридичних наук, доцента, заслуженого юриста України Рєзнїка Олега Миколоайовича – на дисертацїю Рувїна Олександра Григоровича «Адмїнїстративно-правовї засади здїйснення контролю за дїяльнїстю судово-експертних установ України», подану на здобуття наукового ступеня доктора юридичних наук зї спеціальностї 12.00.07 – адмїнїстративне право і процес; фїнансове право; інформацїйне право

Актуальнїсть обраної теми дослїдження. Контроль був, є, і залишається одним з найбільш ефективних способів забезпечення дисциплїни та законностї у державї, не є виключенням і контроль за дїяльнїстю судово-експертних установ України, складнїсть якого полягає в тому, що не існує єдиного пїдходу до здїйснення контролю за всїма судово-експертними установами, адже не може однаково здїйснюватись контроль за дїяльнїстю науково-дослїдних установ судових експертиз Мїнїстерства юстицїї України та науково-дослїдних установ судових експертиз, судово-медичних та судово-психїатричних установ Мїнїстерства охорони здоров'я України. Контролюючий суб'єкт буде рїзним, а вїдповїдно і способи здїйснення контролю будуть рїзними. Автор слушно вїдмїчає, що протягом останнїх рокїв законодавець зробив низку крокїв у напрямку покращення контролю за дїяльнїстю судово-експертних установ. Однак, таку дїяльнїсть навряд чи можна було назвати систематичною та ефективною, адже вона здїйснювалась без проведення комплексних дослїджень у цьому напрямку. Тому актуальним є визначення сутностї та особливостей адмїнїстративно-правових засад здїйснення контролю за дїяльнїстю судово-експертних установ України, вироблення вїдповїдної концепцїї, а також пропозицїй і рекомендацїй щодо вдосконалення законодавства у цїй сферї. За таких умов актуальнїсть та своєчаснїсть дисертацїйного дослїдження Рувїна Олександра Григоровича на тему: «Адмїнїстративно-правовї засади здїйснення контролю за дїяльнїстю судово-експертних установ України» видається актуальним та своєчасним.

Про актуальнїсть дослїдження свїдчить також те, що його виконано

відповідно до: «Стратегії сталого розвитку «Україна – 2020», схваленої Указом Президента України від 12.01.2015 р. № 5/2015; Стратегії розвитку наукових досліджень Національної академії правових наук України на 2016–2020 рр., затвердженої постановою загальних зборів Національної академії правових наук України від 3 березня 2016 р.; а також у межах науково-дослідних тем Навчально-наукового інституту права Сумського державного університету «Удосконалення системи правоохоронних органів щодо забезпечення фінансово- економічної безпеки України» (номер державної реєстрації 0116U006814), «Система критеріїв зовнішнього моніторингу діяльності єдиного правоохоронного органу у сфері забезпечення фінансової та економічної безпеки держави» (номер державної реєстрації 0118U003575) (с.2).

Дисертаційне дослідження О.Г. Рувіна будується на комплексному, системному підході, характеризується відповідним рівнем наукових узагальнень. Науково-теоретичне підґрунтя для виконання роботи склали праці фахівців із галузі адміністративного права. Окрім того, було використано напрацювання фахівців із: теорії управління, теорії держави і права, кримінального права, психології, філософії, соціології, криміналістики а також інших галузевих наук, у тому числі зарубіжних дослідників. Нормативну основу дисертації становлять нормативно-правові акти різної юридичної сили: від Конституції України до підзаконних нормативних актів. У ході дисертаційного дослідження було також використано законодавство деяких зарубіжних країн, досвід яких було розглянуто у контексті здійснення контролю за діяльністю судово-експертних установ. Інформаційну та емпіричну основу дисертаційного дослідження становлять узагальнення практики діяльності судово-експертних установ та суб'єктів, що уповноважені здійснювати контроль за їх роботою, а також довідкові видання, статистичні матеріали (с.4–5).

Високий ступінь **наукової обґрунтованості і достовірності результатів дослідження** забезпечено, крім цього, використанням ряду загальнонаукових та спеціальних методів пізнання – діалектичного, формально-логічного,

порівняльно-правового, історичного, логіко-семантичного, системно-структурного, соціологічного, статистичного, моделювання та ін., а також значного емпіричного матеріалу, зокрема узагальнень практичної діяльності суб'єктів здійснення контролю за діяльністю судово-експертних установ України.

Зміст дисертації в цілому характеризується досить високим теоретичним і науково-методологічним рівнем вирішення поставленої проблеми. Чітко виражений теоретичний підхід, зокрема, вдало розроблені дефініції, класифікації і критерії дозволили автору аргументовано визначити власну позицію щодо багатьох дискусійних проблем щодо адміністративно-правових засад здійснення контролю за діяльністю судово-експертних установ України у сучасних умовах.

Наукова новизна отриманих результатів полягає в тому, що в дисертації вперше, комплексно визначено сутність та розкрито особливості адміністративно-правових засад здійснення контролю за діяльністю судово-експертних установ України, що лягло в основу вироблення відповідної концепції, а також пропозицій і рекомендацій щодо вдосконалення адміністративного законодавства. У результаті проведеного дослідження сформульовано низку нових концептуальних наукових положень та висновків, запропонованих особисто здобувачем (с.5).

На особливу увагу заслуговують наступні положення, висновки, рекомендації та пропозиції, що викладені в цій дисертації, які найбільш наочно демонструють її наукову новизну, теоретичну та практичну значущість, зокрема:

- *вперше*: виокремлено спеціальні властивості здійснення контролю за діяльністю судово-експертних установ; обґрунтовано доцільність створення у владно-управлінській структурі державного апарату єдиного органу влади, на який варто покласти повноваження із формування та забезпечення державного регулювання судово-експертної діяльності в країні в цілому; виокремлено ключові ознаки самоврядного контролю за діяльністю судово-експертних установ; відмічено, що подальший розвиток міжнародного контролю за діяльністю судово-експертних установ має бути спрямований на підвищення якості судових експертиз, а також збільшення довіри до діяльності судово-експертних установ України та відповідно забезпечення міжнародного визнання їх експертних висновків (с.28–30);

- зроблено висновок про те, що загальною метою діяльності судово-експертних установ є ствердження верховенства права в суспільстві і державі.

Адже саме право у сучасній демократичній державі є мірилом справедливості, свободи та рівності, а тому захистити право, означає не допустити порушення зазначених справедливості, свободи та рівності, а вразі, якщо порушення все ж таки відбулося, забезпечити їх відновлення. В цілому дана мета є спільною для всіх суб'єктів правоохоронної діяльності в державі, однак досягається вона ними по-різному (с.106);

- аргументовано, що контроль за діяльністю судово-експертних установ України як важливий засіб управління представляє собою здійснення уповноваженими суб'єктами перевірки відповідності організації та функціонування даних установ чинним законодавчим вимогам, виявлення у їх діяльності проблем та недоліків, прямих порушень норм матеріального та (або) процесуального законодавства, забезпечення відповідного реагування на ці проблеми та правопорушення задля їх своєчасного усунення, притягнення до відповідальності винних у їх вчинення осіб, відновлення порушеного становища, усунення причин та факторів, що сприяли їх появі, зміцнення дисципліни та правового порядку у сфері судово-експертної діяльності (с.63);

- доведено, що система контролю за діяльністю судово-експертних установ – це структурована сукупність незалежних, однак тісно взаємодіючих між собою елементів, які забезпечують ефективність та законність функціонування контрольної діяльності уповноважених суб'єктів у відповідній сфері. До зазначених елементів віднесено: мету і завдання контролю – елементи, що визначають спрямованість контролю за діяльністю судово-експертних установ, очікувані результати його застосування; об'єкт та предмет контролю – тобто те, на що безпосередньо спрямовано дію контролю; систему суб'єктів контрольної діяльності – безпосередні реалізатори контролю за діяльністю судово-експертних установ; механізм реалізації контролю – сукупність форм та методів контролю за діяльністю судово-експертних установ в Україні (с.186–187);

- акцентовано увагу на тому, що державний контроль за діяльністю судово-експертних установ – це регламентована правовими нормами діяльність владних суб'єктів, яка спрямована на забезпечення дотримання вимог законодавства щодо суб'єктів, порядку, засобів, способів, умов провадження

судово-експертної діяльності, а також належної фіксації її результатів. Державний контроль за діяльністю судово-експертних установ здійснюється з метою попередження порушень, їх припинення, відновлення порушених вимог щодо проведення відповідних судових експертиз, захист прав суб'єктів, в інтересах яких здійснюється провадження експертної діяльності, та притягнення винних у правопорушеннях осіб до відповідних різновидів юридичної відповідальності (с.270);

- узагальнено, що міжнародне співробітництво в сфері забезпечення якості діяльності судово-експертних установ має важливе значення для забезпечення Європейської інтеграції України. Участь міжнародних організацій та інших суб'єктів міжнародного права в процесі контролю за діяльністю судово-експертних установ на сьогодні є доволі обмеженою, основне співробітництво з міжнародними судово-експертними організаціями здійснює судово-експертні служби МВС. Позитивними наслідками такого співробітництва є підвищення якості проведення судових експертиз, задля підтвердження чого відбувається щорічне підтвердження сертифікату якості судових експертиз (с.278);

- з'ясовано, що оцінювання ефективності контролю за діяльністю судово-експертних установ дозволяє з'ясувати його реальну практичну користь та дієвість, визначити доцільність продовження даного контролю в існуючому вигляді, виокремити його позитивні риси та недоліки. Тобто оцінювання дає можливість отримати відповіді на те, наскільки результати зазначеного контролю відповідають його цілям і завданням, а також обсягу тих ресурсів, що витрачаються на його здійснення. Підкреслено, що для того, щоб оцінювання було неупередженим і об'єктивним, тобто забезпечувало отримання достовірних даних про реальні показники ефективності контролю, воно має ґрунтуватися на адекватних критеріях (с.325);

- виявлено, що з метою підвищення ефективності контролю за діяльністю судово-експертних установ оптимізувати систему суб'єктів даного контролю за діяльністю вказаних установ можна наступними двома шляхами:

по-перше, слід перевести усі судово-експертні установи, що перебувають у віданні правоохоронних органів, у підпорядкування Міністерству юстиції України. Даний крок доцільний як з точки зору покращення механізму контролю за діяльністю зазначених установ, так і з позиції забезпечення об'єктивності, неупередженості та незалежності правосуддя; по-друге, доцільним є створення єдиного міжвідомчого суб'єкта контролю за діяльністю усіх судово-експертних установ, який формуватиметься із представників органів держави, у віданні яких знаходяться відповідні судово-експертні установи. Даний шлях із оптимізації системи суб'єктів контролю є менш виправданим і більш складним у реалізації. Адже його формування навряд чи призведе до суттєвого зменшення витрат на утримання системи суб'єктів контролю, оскільки передбачає створення нової структури, яка також потребуватиме відповідного ресурсного забезпечення. Крім того, має минути певний доволі тривалий строк поки буде належним чином налагоджено роботу даного органу і можна буде судити про її ефективність (с.341–342).

У дисертації сформульовано й інші цікаві та корисні положення та висновки.

Дискусійні положення та зауваження.

Однак, як і при дослідженні будь-якої складної і нової теоретичної проблеми, в зазначеному дисертаційному дослідженні міститься чимало спірних, неузгоджених і не зовсім обґрунтованих положень, які можуть стати підґрунтям наукової дискусії і напрямами подальшої розробки даної проблеми. Зокрема:

1. Розглядаючи поняття та особливості контролю як способу забезпечення законності за діяльністю судово-експертних установ України (с. 75–91) здобувач робить низку цікавих з теоретичної точки зору висновків стосовно сутності та змісту вказаного поняття. Втім, дослідження Олександра Григоровича було б більш змістовним, якби він, в тому числі, окреслив перелік ключових ознак контролю як способу забезпечення законності за діяльністю судово-експертних установ України.

2. Окреслюючи систему суб'єктів контролю за діяльністю судово-експертних установ та особливості їх адміністративно-правового статусу (стор.142–158), автор досить змістовно підійшов до аналізу науково-теоретичних підходів до розуміння системи суб'єктів контролю за діяльністю судово-експертних установ, однак особливості їх адміністративно-правового статусу досліджено дещо не повно та фрагментарно.

3. У роботі міститься низка слушних зауважень. Так, у підрозділі 3.1, здобувач пише, що: «На сьогодні Закон України «Про судову експертизу» не містить конкретних положень, які б стосувалися контролю за діяльністю судово-експертних установ. Тим не менш здійснення такого контролю є важливим фактором забезпечення законності та ефективності їх діяльності» (стор.196). І, дійсно, автор цілком справедливо висловлює таку точку зору, тож логічно було б, що б у подальшому здобувач опрацював відповідні зміни до Закону України «Про судову експертизу».

4. Дискусійним є те, що у висновках до Розділу 3 здобувач вказує, що «серед видів державного контролю за діяльністю судово-експертних установ за суб'єктами» слід виокремлювати відомчий контроль, який провадиться в межах окремих відомств, щодо дотримання вимог внутрішньовідомчих інструкцій та інших вимог провадження судово-експертної діяльності» (с. 271). Адже сам здобувач пише, що «державний контроль за діяльністю судово-експертних установ – це регламентована правовими нормами діяльність владних суб'єктів, яка спрямована на забезпечення дотримання вимог законодавства щодо суб'єктів, порядку, засобів, способів, умов провадження судово-експертної діяльності, а також належної фіксації її результатів», а відомчий контроль, знову ж таки на думку здобувача, знаходить «свій прояв у атестації, присвоєнні та позбавленні кваліфікаційних класів судового експерта відповідних експертних комісій».

5. Цікавим є те, що здобувачем було аргументовано, що метою контролю за діяльністю судово-експертних установ є оцінка діяльності цих інституцій щодо їх відповідності вимогам нормативно-правових актів в сфері судової

експертизи, а також забезпечення правильності такої діяльності (стор.188). Втім, як відомо, відповідно до мети мають формуватися і відповідні завдання. А тому, автору варто було окреслити завдання контролю за діяльністю судово-експертних установ, а не цілі контролю за діяльністю судово-експертних установ, як це робить здобувач у висновках до розділу 2 (стор.188).

Разом з тим, зазначені зауваження суттєво не впливають на загальну позитивну оцінку дисертаційної роботи. Значення одержаних результатів дослідження полягає в тому що викладені в дисертації висновки і пропозиції можуть бути використані у: науково-дослідній сфері – як основа для подальших досліджень проблем здійснення контролю за діяльністю судово-експертних установ України (акт впровадження Кримінологічної асоціації України від 12 квітня 2020 р.); правотворчості – в ході уточнення та доповнення чинних законів та підзаконних нормативно-правових актів, а також під час розроблення проектів відповідних нормативно-правових актів, що буде сприяти поліпшенню контролю за діяльністю судово-експертних установ України (акт впровадження Науково-дослідного інституту публічної політики і соціальних наук від 14 квітня 2020 р.); правозастосовній діяльності – з метою підвищення ефективності діяльності суб'єктів контролю за діяльністю судово-експертних установ України; освітньому процесі – під час підготовки підручників та навчальних посібників з дисциплін «Адміністративне право», «Судові та правоохоронні органи»; вони вже використовуються в ході проведення занять із зазначених дисциплін у Сумському державному університеті (акт впровадження Сумського державного університету від 13 квітня 2020 р.).

Основні результати дослідження викладено в одноосібній монографії, в 4х посібниках, 26-ти статтях, опублікованих у наукових фахових виданнях України, 6-ти статтях у зарубіжних періодичних наукових виданнях та тезах наукових повідомлень на 24-х науково-практичних конференціях. Дисертацію та автореферат оформлено відповідно до встановлених вимог. Результати наукових досліджень, за якими здобувач захистив кандидатську дисертацію, на захист не виносяться.

Викладене дозволяє зробити **висновок**, що дисертація «Адміністративно-правові засади здійснення контролю за діяльністю судово-експертних установ України» є завершеною працею, в якій отримано нові науково обгрунтовані результати, що вирішують конкретну наукову проблему, яка має значення для адміністративного права, тобто за своєю актуальністю, новизною постановки та вирішенням досліджених проблем, теоретичним рівнем і практичною корисністю, достовірністю і обгрунтованістю одержаних результатів повністю відповідає вимогам Порядку присудження наукових ступенів, а її автор – Рувін Олександр Григорович – заслуговує на присудження наукового ступеня доктора юридичних наук зі спеціальності 12.00.07 – адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право.

Офіційний опонент:

секретар Сумської міської ради
доктор юридичних наук, доцент,
заслужений юрист України

Олег РЕЗНИК